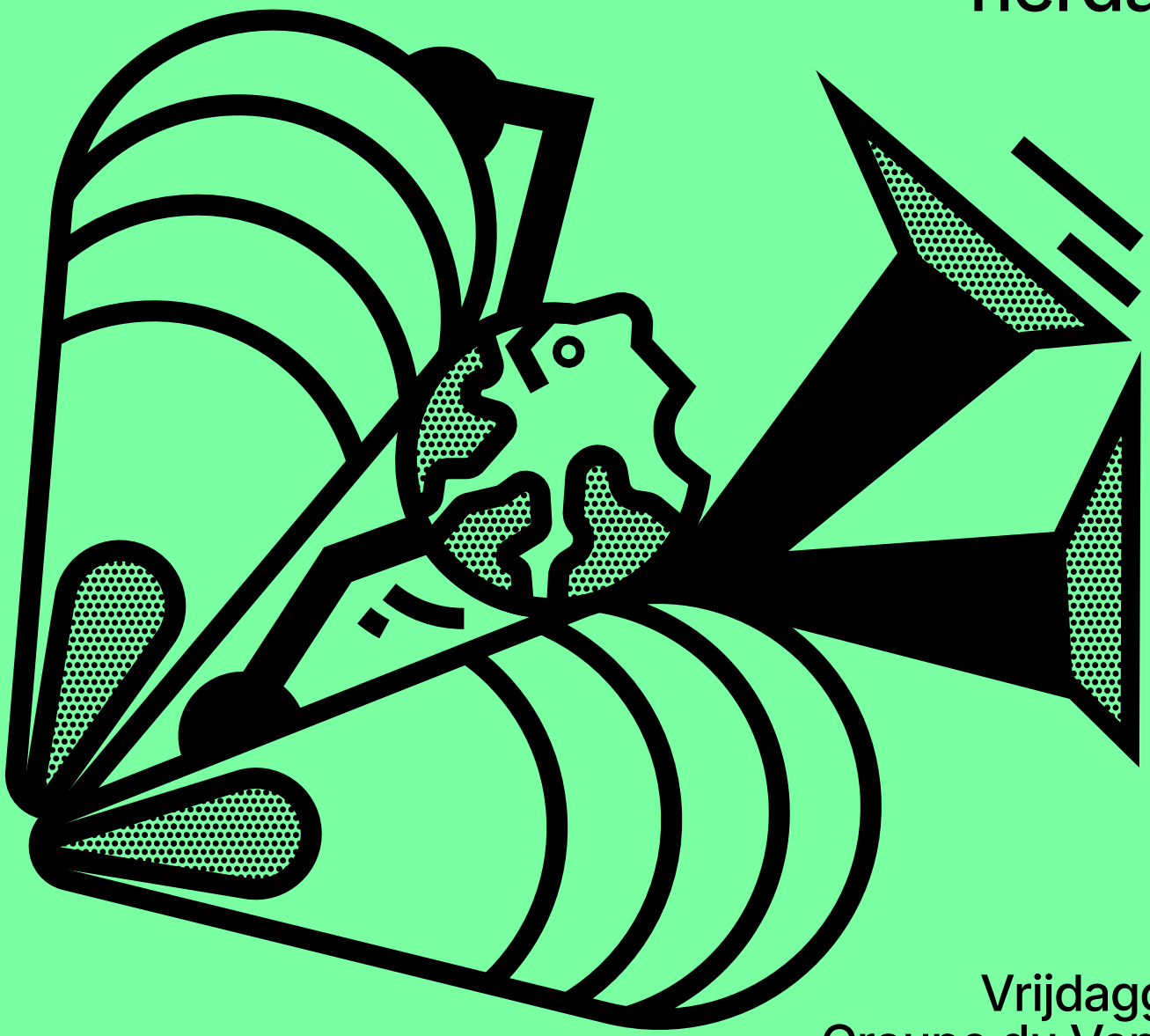
BELEIDSVOORSTEL 2026

EEN RAAD VOOR DE WELVAART

Het Belgische klimaatbestuur herdacht

Vrijdaggroep
Groupe du Vendredi
Freitagsgruppe

RAPPORT #26
Een raad voor de welvaart,
november 2026

AUTEURS
Zoë Frisvold
Victoria Abi Saab

ILLUSTRATIES & VORMGEVING
Studio Cozé

PROJECTCOÖRDINATIE
Gabzilla

Publicatie van de Vrijdaggroep, een denktank ondersteund door de Koning Boudewijnstichting.
Dit rapport is beschikbaar op de website van de Vrijdaggroep: www.v-g-v.be

EEN RAAD VOOR DE WELVAART

Het Belgische klimaatbestuur herdacht

Inhoudstafel

01 Inleiding
PAGINA 1

02 Klimaatgovernance: waar staan we?
PAGINA 3

03 Analyse van de blokkades en remmen op actie
PAGINA 9

04 Beleidsvoorstel: Voor een Raad voor de Welvaart
PAGINA 11

05 Conclusie
PAGINA 19

01. Inleiding

Een slangenkuil! Zo omschrijven experts de Belgische klimaatgovernance. Naar het beeld van de architectuur van de Belgische federale staat is deze governance versnipperd, onbeweeglijk en in vele opzichten incoherent. Een ineffectieve governance voor het Belgische klimaatbeleid is echter niet alleen een zorg voor milieuactivisten, maar een echte rem op de welvaart van onze bevolking en van ons land.

Dit beleidsvoorstel van de Vrijdaggroep stelt een vereenvoudiging van de Belgische klimaatgovernance voor, om een coherent beleid uit te bouwen en de hefbomen voor de decarbonisatie van de Belgische economie te benutten. Nu reglementaire vereenvoudiging in de mode is, stelt dit beleidsvoorstel voor om alle besprekingen over mitigatie van en adaptatie aan de klimaatontwrichting samen te brengen in één enkele politieke instantie: een Raad voor de Welvaart.

Deze institutionele vereenvoudiging zal beleidsmakers uit het noorden en het zuiden van het land in staat stellen elkaar te ontmoeten, te onderhandelen en te beslissen binnen één enkele instantie. Dit voorstel van de Vrijdaggroep wil daarmee bijdragen aan het debat over de klimaatgovernance in België, waarvan de versnippering de uitwerking van een echte nationale strategie belemmert, en een antwoord bieden op een van de grootste uitdagingen van deze eeuw. Onze institutionele architectuur zou de coördinatie tussen de verschillende regeringen moeten vergemakkelijken en synergiën moeten bevorderen, zodat economische actoren het hoofd kunnen bieden aan grote maatschappelijke veranderingen zoals de energietransitie, de aanpassing aan de klimaatontwrichting en de risico's die daaruit voortvloeien.

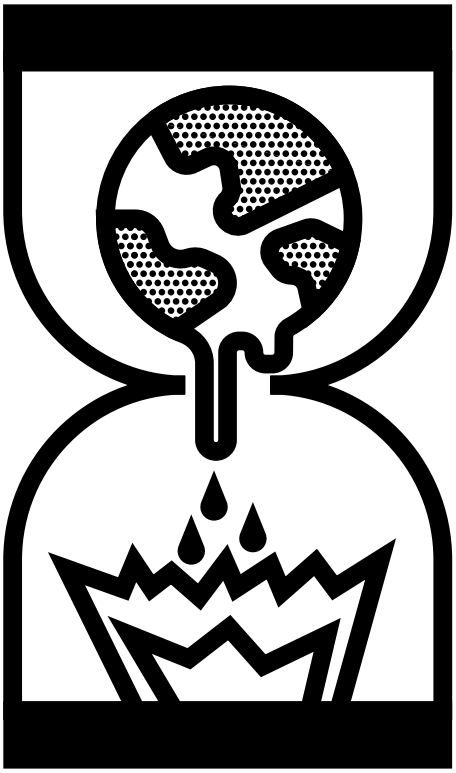
Bovendien gaat het hier niet alleen om politiek: er staat een echte economische wortel tegenover. Bijna tien miljard euro kan worden vrijgemaakt en financiële steun mogelijk maken voor de meest kwetsbare gezinnen, kleine en middelgrote ondernemingen en grote industriële spelers. In een context van beperkte budgettaire ruimte vormen deze miljarden euro's een duidelijke stimulans om deze governance te hervormen.

We moeten vaststellen dat de decarbonisatie een aanzienlijke inzet van publiek kapitaal zal vergen, volgens de FOD Volksgezondheid geraamd op tot 25 miljard euro aan bijkomende investeringen. Naast de budgettaire uitdagingen waarmee het geconfronteerd wordt, moet België ook verschillende Europese verbintenissen nakomen. Bovenop zijn bijdrage aan de Europese doelstelling om het aandeel hernieuwbare energie in het finaal energieverbruik op te trekken tot 42,5 % en een verbetering van de energie-efficiëntie met 11,7 % te realiseren, is het, zoals elke lidstaat naargelang zijn welvaartsniveau, verplicht om tegen 2030 zijn broeikasgasemissies met 47 % te verminderen ten opzichte van het niveau van 2005 in de sectoren gebouwen, transport, landbouw, afval en kleine industrie. Toch slaagt ons land er nog steeds niet in om het eens te worden over de verdeling van de inspanning voor de vermindering van broeikasgassen tussen de federale staat en de deelstaten. Deze institutionele blokkade, oud maar inmiddels chronisch, illustreert de grenzen van onze klimaatgovernance.

Nu Europa eind 2025 een nieuwe doelstelling heeft goedgekeurd om de uitstoot tegen 2040 met 90 % te verminderen, zal België zijn governance absoluut moeten versterken om deze nieuwe Europese verplichtingen om te zetten en uit te voeren. **Er tekent zich een nieuwe reglementaire architectuur voor klimaat en energie af, en die maakt een nationale governance die het overheidsoptreden kan anticiperen en coördineren nog dringender. Aandacht hebben voor klimaatgovernance is dus geen theoretische of overbodige oefening om milieuactivisten te plezieren, maar een essentieel onderdeel van een België dat zijn middelen beter benut.** De uitdagingen van de transitie blijven de economische modellen van gezinnen, de industriële processen en de energie-infrastructuur veranderen. Het Europese kader biedt België nochtans aanzienlijke financiële en reglementaire hefbomen om de decarbonisatie te versnellen en de welvaart op lange termijn te vrijwaren. Dan moet men ze wel kunnen activeren.

Dit beleidsvoorstel, dat volgt op de klimaatlijn die de Groep in 2021 publiceerde, wil enerzijds meer licht werpen op de knelpunten in de klimaat- en energiegovernance van het land en anderzijds een concrete oplossingspiste voorstellen: **de oprichting van een structuur die besluitvorming op dit vlak mogelijk maakt, een Belgische Raad voor de Welvaart.** De term welvaart werd bewust gekozen om te onderstrepen dat de klimaattransitie niet alleen een ecologische noodzaak is, maar ook een economisch en maatschappelijk project. De decarbonisatie van de economie binnen de planetaire grenzen en de invoering van een aangepaste publieke governance zijn nauw met elkaar verbonden en bepalen het vermogen van België om de klimaatontwrichting te bestrijden, zich eraan aan te passen, de biodiversiteit te beschermen en vervuiling tegen te gaan om het welzijn van zijn burgers te verzekeren. Het is precies deze vereiste van coherentie, coördinatie en doeltreffendheid in het voeren van het beleid inzake mitigatie van en adaptatie aan de klimaatverandering die centraal staat bij de oprichting van deze Raad. Er werden verschillende oplossingen geprobeerd, maar bij gebrek aan voorwaarden in de modaliteiten van het reglementaire kader en aan politieke wil heeft geen enkele ervan de klimaatgovernance in het voorbije decennium kunnen verbeteren.

Deze raad stelt niet de invoering voor van het zoveelste overlegforum in een al verzadigde Belgische institutionele structuur, maar een gestructureerd onderhandelings- en beslissingsmechanisme dat erop gericht is de elementen te overstijgen die bijdragen tot de politieke en communautaire blokkades. Ons voorstel wil de samenwerking tussen de bestuursniveaus vereenvoudigen en de besluitvorming aanmoedigen door de verschillende politieke actoren samen te brengen en te responsabiliseren.

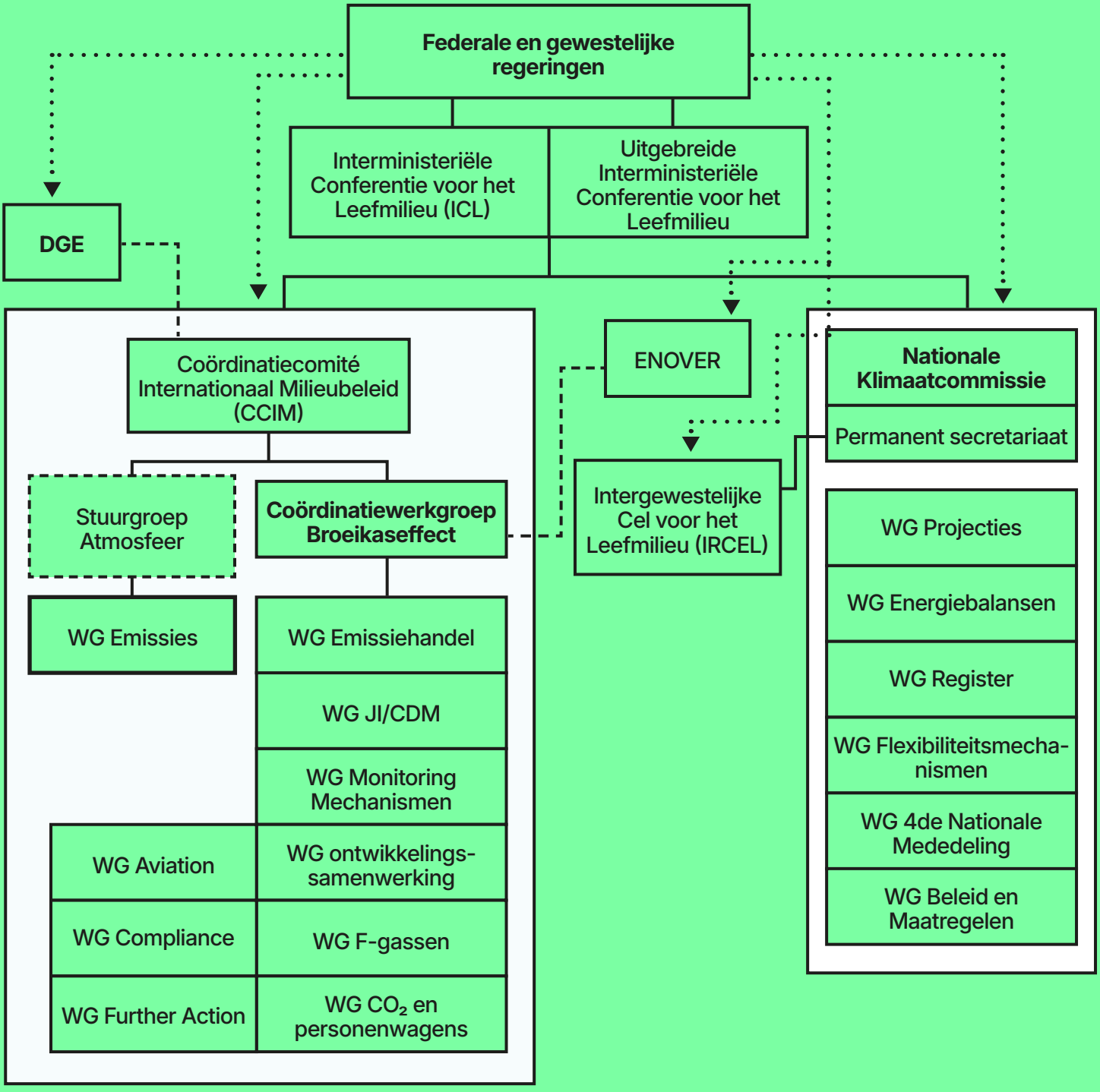
02. Klimaatgovernance: waar staan we?

De klimaatgovernance in België is onvermijdelijk verbonden met ons politieke systeem, met de manier waarop de Belgische staat, zijn gewesten en zijn gemeenschappen zich organiseren en het overheidsbeleid toepassen. Een systeem dat in de loop van de staatshervormingen steeds complexer is geworden, waarin de macht georganiseerd is volgens verschillende niveaus en bevoegdheden. Het klimaatbeleid in België is dus versnipperd en zelfs ongelijksoortig.

Voor het klimaat is de federale staat verantwoordelijk voor de internationale doelstellingen (zoals de Europese verordening inzake de verdeling van de inspanningen), maar die worden op gewestelijk niveau uitgewerkt en vastgelegd. Zo worden ook de energiebevoegdheden gedeeld tussen het federale niveau en de gewesten. Zo valt de bevordering van hernieuwbare energie hoofdzakelijk onder de gewesten, terwijl de federale regering verantwoordelijk is voor energiebronnen op zee, zoals offshore windenergie, of voor kernenergie. Hetzelfde geldt voor de andere bevoegdheden die raken aan klimaatgerelateerde materies, zoals leefmilieu (internationale beleidscoördinatie voor het federale niveau, maar bescherming van natuurgebieden voor de gewesten) en vervoer (productnormen en de NMBS zijn federaal, de verkeersbelasting op voertuigen is gewestelijk).

De strijd tegen de klimaatcrisis doet dus een beroep op talrijke bevoegdheden die verdeeld zijn over verschillende bestuursniveaus, zodat er in België geen eenduidige bevoegdheid ‘klimaat’ bestaat. Deze versnippering bemoeilijkt de uitwerking van een coherent klimaatbeleid, terwijl de federale staat wel de coördinatie van de Europese en internationale verbintenissen van België op zich neemt. Om zich te coördineren proberen de federale en gewestelijke overheden samen te werken via complexe en in silo’s werkende overlegmechanismen en -organen die bij wet zijn voorzien en hier worden weergegeven:

Figuur 1: Structuur van de besluitvormingsorganen inzake klimaat in België

Legende

- Overleg
- Structurele relatie
- Vertegenwoordigd in en/of door

Afkortingen

DGE	FOD Buitenlandse Zaken – DG Europese aangelegenheden
ENOVER	Energieoverleg tussen Staat en Gewesten
F-gassen	Gefluoreerde koolwaterstofverbindingen
JI/CDM	Joint Implementation / Clean Development Mechanism
WG	Werkgroep

Bron: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (https://climat.be/nl/klimaatbeleid/belgie/nationale-organen-en-besluitvormingsproces)

Leefmilieu

De Interministeriële Conferentie Leefmilieu (ICL) is het overlegorgaan tussen de federale en gewestelijke regeringen over milieuvraagstukken. Ze brengt de federale en gewestelijke ministers van Leefmilieu samen. Wanneer de klimaatverandering aan bod komt, wordt de conferentie uitgebreid en neemt ze ook de minister-presidenten en de eerste minister, de federale minister van Begroting, de gewestelijke ministers van Economie en de ministers bevoegd voor Energie, Mobiliteit, Fiscaliteit en Ontwikkelingssamenwerking op. Het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) overkoepelt de administratieve werkgroepen en de ICL.

Klimaat

Op nationaal niveau is het belangrijkste coördinatieorgaan de Nationale Klimaatcommissie (NKC), die het nationale klimaatbeleid uitvoert. Ze brengt vertegenwoordigers van de federale staat en de drie gewesten samen en werkt met een permanent secretariaat en verschillende werkgroepen. Ze coordineert de uitwerking, evaluatie en herziening van het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP), ziet toe op de naleving van de Europese en internationale rapporteringsverplichtingen en adviseert het CCIM over het internationale beleid inzake klimaat en broeikasgasemissies. De NKC werkt het beleidstraject uit dat door de regeringen is vastgelegd en coördineert het. De Commissie bestaat uit 32 leden die door alle regeringen van de entiteiten worden aangewezen, en de beslissingen worden er met eenparigheid genomen. De NKC is een politiek orgaan: de ministeriële kabinetten zijn er vertegenwoordigd. De onderhandelingen, met name over de klimaatlastenverdeling, vinden plaats binnen de NKC. De politieke oriëntatie wordt echter eerst binnen de regeringen bepaald en pas daarna in de NKC besproken, waar zelden een politiek akkoord wordt bereikt.

Europese zaken en verplichtingen

Wanneer België zijn klimaatstandpunten binnen de Europese Unie moet verdedigen, worden die besproken op coördinatievergaderingen waar België vertegenwoordigd wordt door het ministerie van Buitenlandse Zaken, dat de standpunten van ons land moet overbrengen.

Energie

Voor de coördinatie van het energiebeleid werd een ander orgaan opgericht: ENOVER/CONCERE (het ENergieOVERleg tussen de federale staat en de gewesten/CONCERE cellule de consultation sur l'énergie entre l'État et les Régions). Wanneer onderwerpen worden behandeld die energie en klimaat met elkaar verbinden, worden ad-hoc gemengde groepen opgericht: om de klimaatimpact van de productie van biobrandstoffen te beperken, werd de gemengde werkgroep ENOVER-CCIM opgericht. Voor het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) komt de werkgroep NKC-CONCERE samen.

We kunnen enkel vaststellen dat het grote aantal politieke en administratieve instanties de coördinatie van het beleid van het land niet vergemakkelijkt. Dit rapport geeft twee voorbeelden die de grenzen van de huidige klimaatgovernance illustreren.

Een onsamenhangend NEKP

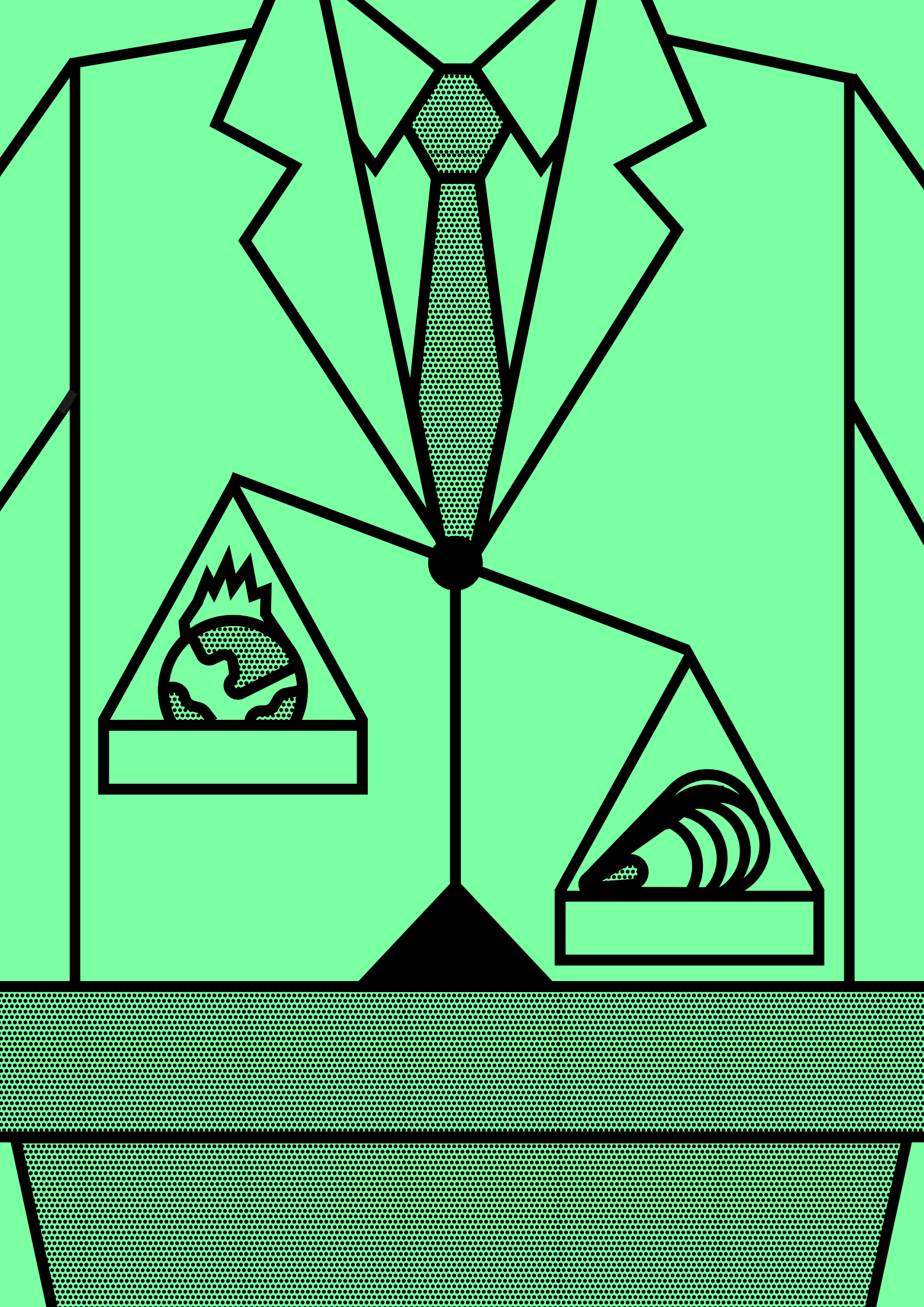
Het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) van België lijkt op een optelsom van gewestelijke plannen en interfederale maatregelen. Volgens de Europese Commissie bevat het Belgische plan noch een coherente raming van de investeringen die nodig zijn voor de energietransitie, noch een degelijke analyse van de economische gevolgen van het geplande beleid. Deze incoherenties vinden we ook terug in de behandeling van de nieuwe Europese koolstofmarkt (ETS2): Vlaanderen neemt die op in zijn klimaatprojecties, Wallonië niet, en er wordt geen enkele raming gegeven van de impact ervan op het halen van de Belgische klimaatdoelstellingen. Europa oordeelt dat het Belgische plan ook schromelijk tekortschiet aan ambitie op het vlak van hernieuwbare energie, wat de uitrol beperkt van nieuwe technologieën die het aandeel hernieuwbare energie moeten verhogen. Volgens het traject dat de Belgische regeringen hebben vastgelegd, zal het aandeel hernieuwbare energie in het finaal energieverbruik 20,4 % bedragen, ver onder de Europese doelstelling van 33 % tegen 2030. Sindsdien remt dit onvermogen om samen te werken onze invloed op de Europese onderhandelingen af, beperkt het de innovatie in de industrie en bij de gezinnen en, vooral, ontneemt het België belangrijke en niet te verwaarlozen financiële middelen in het huidige budgettaire klimaat.

Bovendien heeft de Europese Unie, met de uitvoering van de Green Deal en het wetgevingspakket Fit for 55, dat de Europese doelstelling voor emissiereductie optrekt tot -55 % tegen 2030, de klimaatambitie verhoogd via verschillende teksten: hervorming van het ETS, oprichting van een ETS2 voor gebouwen en vervoer, en versterking van de verordening inzake de verdeling van de inspanningen. Voor 2030 kreeg België zo een reductiedoelstelling van 47 % toegewezen in de niet-ETS-sectoren. Een ambitieniveau dat vergelijkbaar is met dat van verschillende buurlanden, ook al kozen sommige, zoals Nederland en Duitsland, ervoor verder te gaan dan hun Europese doelstelling door een hogere nationale reductie vast te leggen van respectievelijk 55 en 50 %. In België blijven, bij gebrek aan een akkoord over de lastenverdeling voor de vermindering van de broeikasgasemissies, miljarden euro's aan ETS-inkomsten – die nochtans bestemd zijn om de decarbonisatie te financieren – sinds 2023 geblokkeerd op een nationale rekening. Het laatste akkoord over de verdeling van de decarbonisatiedoelstelling dateert van 2018, maar er werd een gedeeltelijk akkoord gesloten in het licht van de energiecrisis en de financieringsbehoeften van de overheden – zij het zonder akkoord over de verdeling van de doelstelling voor 2030. Vandaag voorziet het nationale klimaatplan bovendien in de aankoop van flexibiliteiten op de Europese koolstofmarkt, goed voor verscheidene miljoenen euro's extra. Met andere woorden: de slechte klimaatgovernance belemmert niet alleen de planning, ze kost nu al zeer veel geld en verhindert de mobilisatie van investeringen die onontbeerlijk zijn om onze doelstellingen te halen, de industriële concurrentiekracht te behouden en een rechtvaardige transitie voor alle burgers te garanderen.

Haperende crisiscoördinatie

In de zomer van 2026 wordt België geconfronteerd met verschillende periodes van intense hitte. In het licht van deze situatie neemt de federale minister bevoegd voor klimaat in eerste instantie het initiatief om de uitwerking van een interfederaal actieplan voor hittegolven te bevorderen. Vervolgens probeert hij de verschillende bevoegde ministers samen te brengen om de uitvoering van het interfederale plan voor aanpassing aan extreme weersomstandigheden te versnellen en de coördinatie tussen de bestuursniveaus te versterken. De deelname aan dit initiatief blijft echter beperkt. Enkel de aanwezigheid van vertegenwoordigers van de Waalse gewestministers Yves Coppieters en François Desquesnes wordt bevestigd, evenals die van federaal minister David Clarinval en de Brusselse minister-president Boris Dilliès. Langs Vlaamse kant blijft de deelname beperkt tot de aanwezigheid van een hoge ambtenaar, zonder ministeriële vertegenwoordiging. Enkele weken later, terwijl grote branden de Hoge Venen treffen en de hulpdiensten mobiliseren, slagen de bevoegde ministers er niet in samen te komen in een format dat een formele politieke coördinatie mogelijk maakt. In deze context benadrukt de federale minister van Klimaat publiekelijk de noodzaak om de samenwerking tussen de verschillende bestuursniveaus te versterken en roept hij elke bevoegde overheid op na te gaan welke acties zij binnen haar bevoegdheidsdomein kan ondernemen. Het ging er niet om grote politieke beslissingen te nemen, maar om een pragmatische aanpak van de aanpassing aan extreme hitte, met onder meer een kartering van waterpunten en verkoelingsplekken, een vlottere inzet van het leger tijdens extreme periodes en overleg met de sociale partners over de organisatie van de arbeidstijd tijdens hittegolven.

Deze gebeurtenissen illustreren de grenzen van de huidige mechanismen voor intergouvernementele coördinatie op klimaatvlak. Naast de moeilijkheden om tot gemeenschappelijke standpunten te komen, brengen ze de obstakels aan het licht om regelmatige politieke uitwisselingen te organiseren en een gecoördineerd antwoord te verzekeren op uitdagingen die het gelijktijdige optreden van verschillende bestuursniveaus vereisen.

03. Analyse van de blokkades en remmen op actie

Wat zijn dan de voornaamste obstakels die de totstandkoming van een doeltreffende klimaatgovernance in de weg staan?

Institutionele blokkades

BLOKKADE 1

Zwakke intergouvernementele coördinatie

De Belgische institutionele versnippering, waarop de Europese Commissie heeft gewezen, vertaalt zich in een ontoereikende coördinatie tussen de bestuursniveaus. **Het in silo's uitgewerkte beleid leidde soms tot tegenstrijdigheden: een ander voorbeeld is een federale fiscaliteit die niet is afgestemd op de gewestelijke maatregelen, of nog de uitbreiding van de Vlaamse ring die op gespannen voet staat met de Brusselse doelstellingen om het verkeer terug te dringen.** De formele overlegmechanismen (CONCERE/ENOVER, NKC) bestaan, maar hebben geen operationele coördinatie tot stand kunnen brengen. Ondanks het bestaan van verschillende overlegorganen worden de essentiële beslissingen nog steeds informeel tussen ministers onderhandeld, vaak buiten de officiële structuren, of snel binnen het Overlegcomité. **Deze fora worden eerder plaatsen waar de gewestelijke autonomie wordt bevestigd dan platformen voor het samen uitbouwen van een gemeenschappelijk beleid.**

BLOKKADE 2

Besluitvormingsverlamming van het duaal federalisme

Om de doelstelling van -47 % broeikasgasemissies tegen 2030 te halen, moesten de verschillende Belgische overheden het eens worden over een geactualiseerde verdeling van de inspanningen. Sinds 2018 kon echter geen enkel akkoord worden gesloten. Het Belgische duaal federalisme, gekenmerkt door de afwezigheid van een hiërarchie tussen de bestuursniveaus, laat elke entiteit de facto toe haar niet-akkoord als politieke hefboom te gebruiken, wat de nationale klimaatactie al bijna tien jaar volledig blokkeert. Door een versnippering van bevoegdheden te combineren met de afwezigheid van een hiërarchie tussen de bestuursniveaus, brengt het duaal federalisme een klimaatgovernance voort die enkel steunt op de goede wil van de actoren. **In een domein dat zo transversaal is als klimaat – dat raakt aan energie, vervoer, industrie of ruimtelijke ordening – volstaat het dat één entiteit ervoor kiest niet mee te werken om het hele besluitvormingsproces te vertragen of te blokkeren.**

Politieke blokkades

BLOKKADE 3

Geen gemeenschappelijke doelstelling tussen de gewesten

Van bij het begin zijn de gewestelijke ambitieniveaus niet samengekomen rond een duidelijke en gedeelde Belgische doelstelling: de federale staat, het Brusselse en het Waalse Gewest hanteren voor 2030 een doelstelling van 47 % minder broeikasgasemissies, terwijl Vlaanderen slechts een vermindering van 40 % plant. **Dit verschil weerspiegelde het ontbreken van een gemeenschappelijke visie en heeft de uitwerking van een coherent NEKP bemoeilijkt.** Doordat de doelstellingen op elk bestuursniveau worden besproken en opgebouwd voordat ze in de NKC samenkomen, is er geen ruimte voor een gemeenschappelijke visie, noch voor coherentie of solidariteit met de andere entiteiten.

BLOKKADE 4

Politieke tegenstrijdigheden tussen bestuursniveaus

De sociaaleconomische kenmerken van elk gewest (het gewicht van de petrochemie in Vlaanderen, het zwakkere Waalse industriële weefsel, de Brusselse diensteneconomie) beïnvloeden terecht hun strategieën. **Het ontbreken van een voldoende gestructureerd kader versterkt echter de politieke tegenstellingen en creëert een dynamiek van concurrentie tussen entiteiten in plaats van een logica van samenwerking.** Dit leidt tot beleid dat soms onderling onverenigbaar is, wat de mogelijke synergieën beperkt.

Financiële blokkades

BLOKKADE 5

Vertraging en afhankelijkheid van Europese flexibiliteiten

Rechtstreeks gevolg van deze verlamming: het Belgische NEKP werd pas in oktober 2025 aan de Europese Commissie bezorgd, met meer dan een jaar vertraging. De Commissie merkt op dat België verklaart zijn doelstelling te willen halen, maar dat het van plan is ongeveer vier procentpunten aan flexibiliteiten te gebruiken, dat wil zeggen door emissiereducties van andere lidstaten aan te kopen. **Dit beroep op flexibiliteiten lijkt een lapmiddel voor het Belgische onvermogen om een gecoördineerde interne strategie aan te nemen en betekent bijkomende kosten voor de staat, die al over weinig budgettaire ruimte beschikt.**

BLOKKADE 6

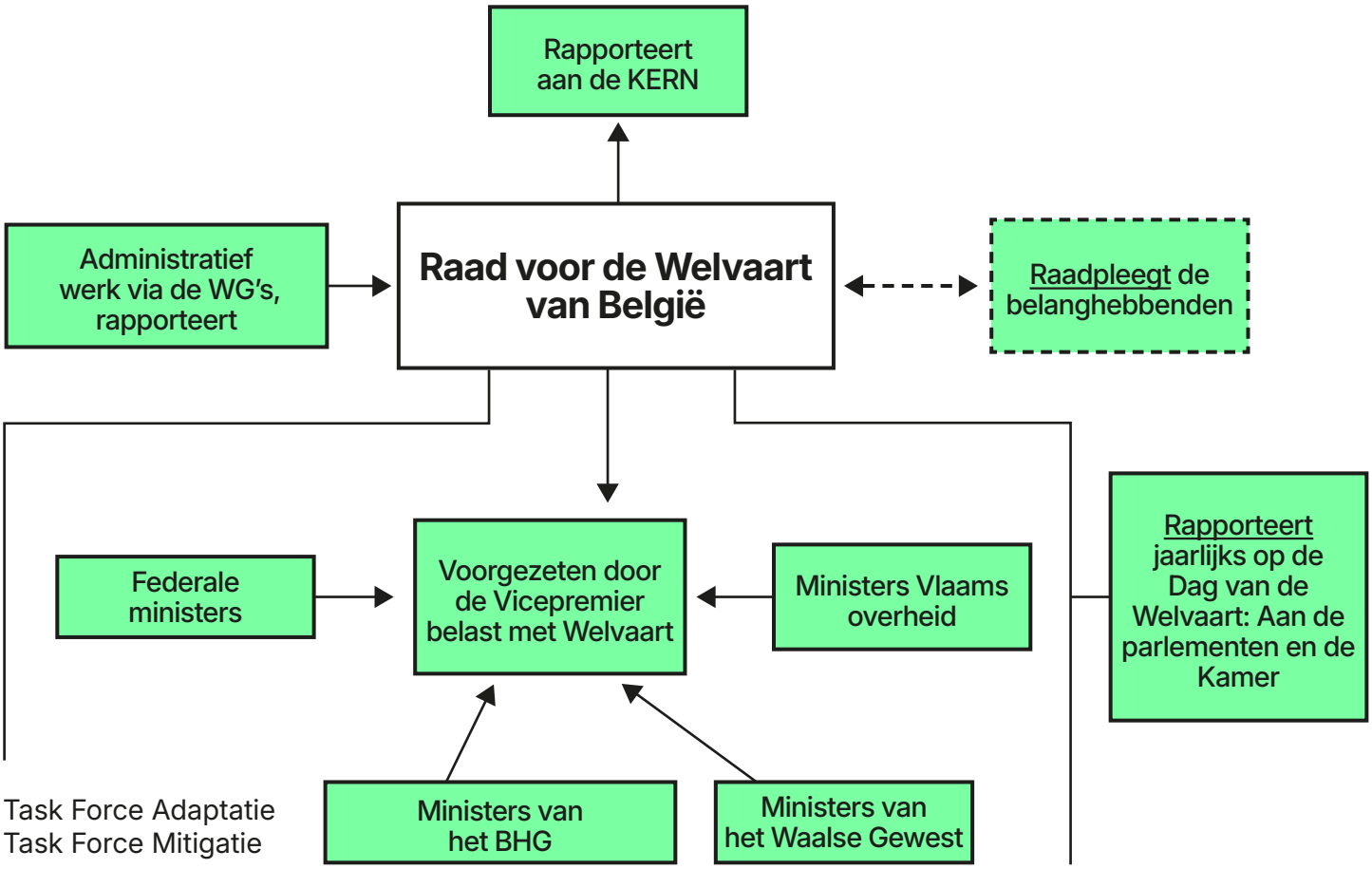
Bevriezing van de ETS-middelen

De grenzen van de Belgische klimaatgovernance blijken ook uit het onvermogen om de inkomsten uit het ETS te gebruiken, die normaal bestemd zijn om de decarbonisatie te financieren. Bij gebrek aan een akkoord over de lastenverdeling blijven bijna tien miljard euro voor de periode 2023-2030 geblokkeerd op een nationale rekening, zonder dat eender welk bestuursniveau ze kan aanspreken.

Deze middelen zouden nochtans moeten dienen om de koolstofbeprijzing maatschappelijk aanvaardbaar te maken en de noodzakelijke investeringen in de industrie, de bedrijven en de gezinnen te financieren.

04. Beleidsvoorstel: Voor een Raad voor de Welvaart

Geconfronteerd met institutionele blokkades die structureel zijn geworden, heeft België nood aan een echt politiek zwaartepunt om zijn transitie te sturen. Dit rapport stelt daarom de oprichting van een Raad voor de Welvaart voor.

Samenstelling en governance

De oprichting van een Raad voor de Welvaart wil België voorzien van een permanente politieke instantie die belast is met het sturen van de klimaat- en energietransitie. Haar opdracht zou erin bestaan de strategische coördinatie tussen de verschillende bestuursniveaus te verzekeren, de arbitrage over interfederale dossiers te vergemakkelijken en een coherente uitvoering van de klimaatverbintenissen van het land te garanderen. **Door de politieke verantwoordelijken bevoegd voor klimaat, energie, leefmilieu, mobiliteit en financiën in één forum samen te brengen, zou de Raad het belangrijkste beslissings- en coördinatieforum voor het klimaatbeleid in België vormen.**

Deze hervorming is een antwoord op de huidige versnippering van de klimaatgovernance, gekenmerkt door het naast elkaar bestaan van talrijke overleginstanties met soms overlappende bevoegdheden. Door deze complexe architectuur te vervangen door één enkel kader voor politieke besprekingen, zou de Raad de besluitvorming kunnen versnellen, de coherentie van het overheidsbeleid kunnen versterken en de opvolging van de nationale en Europese verbintenissen kunnen verbeteren. Het secretariaat van de Raad zou worden waargenomen door de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, die zou instaan voor de praktische organisatie van de vergaderingen en de administratieve ondersteuning van de werkzaamheden.

De samenstelling van de Raad zou variëren naargelang de behandelde dossiers. De ministers bevoegd voor de mitigatie van de klimaatverandering zouden worden ingeschakeld wanneer de onderwerpen betrekking hebben op de vermindering van de broeikasgasemissies, terwijl de ministers bevoegd voor adaptatie betrokken zouden worden bij de werkzaamheden over klimaatweerbaarheid en risicobeheer.

De federale vicepremier belast met Klimaat zou, ondersteund door het secretariaat van de Raad, de politieke coördinatie van de instantie verzekeren. In die hoedanigheid zou hij belast zijn met het bijeenroepen van de vergaderingen, het opstellen van de agenda en, waar nodig, het uitnodigen van de betrokken stakeholders om de besprekingen te informeren.

De ministers bevoegd voor klimaat, leefmilieu, energie, vervoer en begroting zouden over een permanente zetel in de Raad beschikken. Andere regeringsleden zouden ad hoc kunnen worden betrokken wanneer de aard van de dossiers dat vereist. Zo zouden de ministers van Financiën systematisch worden uitgenodigd bij besprekingen over de internationale klimaatfinanciering of over energiefiscaliteit.

Frequentie van de vergaderingen

De Raad zou minstens één keer per maand op ministerieel niveau samenkomen. Deze regelmaat zou een continue politieke opvolging van de belangrijkste klimaat- en energiedossiers garanderen en tegelijk de zichtbaarheid van de geboekte vooruitgang bij burgers, media en stakeholders vergroten. **Ze zou er ook toe bijdragen een permanente politieke dynamiek in stand te houden en te vermijden dat interfederale dossiers bij gebrek aan arbitrage gedurende lange periodes geblokkeerd blijven.**

Naast deze gewone vergaderingen zou het secretariaat de mogelijkheid hebben buitengewone vergaderingen bijeen te roepen in functie van de politieke actualiteit, Europese of internationale deadlines, of nog crisissituaties die een snelle coördinatie tussen de verschillende bestuursniveaus vereisen.

Opdrachten van de Raad

De opdrachten van de Raad zouden zich structureren rond de twee pijlers van de klimaatgovernance: de mitigatie van de klimaatontwrichting en de adaptatie aan de gevolgen ervan.

Het doel van de Raad zou noch zijn de bestaande administraties samen te voegen, noch de technische expertise binnen een nieuwe structuur te centraliseren. De bevoegde administraties zouden de dossiers blijven voorbereiden en hun respectieve opdrachten blijven uitoefenen. **De meerwaarde van de Raad zou vooral liggen in zijn vermogen om de besluitvormers, die vandaag verspreid zijn over verschillende overlegstructuren, in één politiek forum samen te brengen.**

De Raad zou zo optreden als een instantie voor strategische oriëntatie, politieke arbitrage en interfederale coördinatie. Hij zou de ministeriële kabinetten en de bevoegde ministers een regelmatig kader bieden om te debatteren, geschillen op te lossen en beleid te coördineren dat samenwerking tussen verschillende bestuursniveaus vereist.

In die hoedanigheid zou de Raad met name belast kunnen worden met de opvolging van de uitvoering van het Nationaal Energie- en Klimaatplan, de voorbereiding van de akkoorden over de klimaatlastenverdeling tussen de entiteiten, de coördinatie van het gebruik van de financiering in verband met de energietransitie, de opvolging van de nationale adaptatieplannen en het aannemen van gemeenschappelijke Belgische standpunten in de Europese en internationale klimaatonderhandelingen. Elk onderwerp met betrekking tot de mitigatie van de klimaatverandering, de adaptatie aan de klimaatimpact of dat een gecoördineerd optreden van verschillende bestuursniveaus vereist, zou op zijn agenda kunnen worden geplaatst.

VOORBEELD 1

De decarbonisatie versnellen dankzij een betere energiecoördinatie

De toenemende elektrificatie van de Belgische economie zet de elektriciteitsinfrastructuur steeds meer onder druk. De uitdagingen in verband met de ontwikkeling van het hoogspanningsnet, de coordinatie met de distributienetten, het beheer van congestie of nog de toekenning van nieuwe aansluitcapaciteit zijn doorslaggevend geworden, zowel voor de decarbonisatie van de economie als voor het concurrentievermogen van de Belgische bedrijven. In zo'n context zou het secretariaat van de Raad de betrokken ministers en kabinetten samenbrengen om een gestructureerde politieke discussie rond een gemeenschappelijke agenda te organiseren. De Raad zou zo een gedeeld begrip van de uitdagingen kunnen bevorderen, de convergentie van de politieke standpunten kunnen versterken en coherente oplossingen tussen de bestuursniveaus kunnen identificeren.

VOORBEELD 2

De weerbaarheid tegen extreme klimaatgebeurtenissen versterken

De Raad zou ook een centrale rol spelen in de coördinatie van het beleid inzake adaptatie aan de klimaatverandering. Periodes van extreme hitte, langdurige droogte of nog gebeurtenissen zoals de branden in de Venen tijdens de zomer van 2026 tonen aan dat een betere anticipatie en een versterkte samenwerking tussen de gewesten nodig zijn. Momenteel blijven de coördinatiemechanismen beperkt en worden de gewestelijke strategieën grotendeels onafhankelijk van elkaar ontwikkeld. Nochtans hebben tal van politieke verantwoordelijken gewezen op de groeiende rol die het Koninklijk Meteorologisch Instituut (KMI) zou kunnen spelen bij het anticiperen en opvolgen van zulke gebeurtenissen. De Raad voor de Welvaart zou het mogelijk maken de bevoegde ministers makkelijk bijeen te roepen, een gemeenschappelijke evaluatie van de situatie te delen, een snelle doorstroming van informatie tussen de bevoegde overheden te verzekeren, de gewestelijke responsplannen te coördineren en kansen te identificeren om middelen en interventiecapaciteit te bundelen.

Om zo goed mogelijk te illustreren hoe deze raad zou werken, volgt hier een antwoord op elk van de vermelde blokkades:

Oplossing voor de institutionele blokkades

OPLOSSING VOOR BLOKKADE 1

Betere intergouvernementele coördinatie

De Raad zou het mogelijk maken de verschillende klimaat- en energieplannen te coördineren die door de deelstaten en de federale staat worden uitgewerkt. Hij zou ook een betere evaluatie van de interacties tussen de overheidsmaatregelen bevorderen, evenals een betere inschatting van hun respectieve impact. Om een grondige behandeling en een echte coördinatie te verzekeren van de verschillende sleutelonderwerpen voor de klimaatgovernance, zou de Raad steunen op verschillende thematische werkgroepen:

• een Task Force Adaptatie: deze zomer heeft aangetoond dat de klimaatcrisis vandaag meer een kwestie van adaptatie dan van preventie is. In dat opzicht zou het aangewezen zijn maatregelen uit te werken om het overheidsoptreden bij extreme hittegolven te harmoniseren.

• een Task Force Mitigatie: voor het tweede jaar op rij zijn de broeikasgasemissies van België in 2025 gestegen ten opzichte van 2024. De doelstelling voor emissiereductie tegen 2030 kan enkel worden gehaald als de verschillende bestuursniveaus hun maatregelen op elkaar afstemmen.

Het administratieve en technische werk zou verder worden verzekerd door de bestaande werkgroepen, die zouden rapporteren aan een intermediaire samenwerkingsstructuur vóór overdracht aan de Raad.

OPLOSSING VOOR BLOKKADE 2

De regeringen herpolitiseren om communautaire verdeeldheid te vermijden en uit de verlamming van het duaal federalisme te geraken

Om situaties van immobilisme te overstijgen die voortvloeien uit de vereiste van eenparigheid bij de verdeling van de inspanningen voor de vermindering van de broeikasgasemissies, zou een alternatief beslissingsmechanisme kunnen worden overwogen. In plaats van de traditionele institutionele breuklijnen tussen Vlaanderen, Wallonië, Brussel en de federale staat te reproduceren, zou de arbitrage verlopen volgens een logica die gebaseerd is op de politieke krachtsverhoudingen. In deze configuratie zouden de regeringen niet langer stemmen als homogene institutionele blokken. De partijen van elke regeringscoalitie zouden worden opgeroepen zich individueel uit te spreken over de beslissing die geblokkeerd is. Het gewicht van hun stem zou worden bepaald naargelang hun relatieve belang binnen de betrokken coalitie, om de politieke evenwichten die uit de verkiezingen voortkomen getrouwer te weerspiegelen. Een dergelijk systeem zou de vorming bevorderen van transversale meerderheden die gebaseerd zijn op convergenties tussen politieke partijen eerder dan op territoriale verbondenheid. Zo zou een partij die tegelijk verantwoordelijkheid draagt op Vlaams en op federaal niveau haar standpunt kunnen afstemmen met haar coalitiepartners om de goedkeuring van een structurerende klimaatmaatregel te steunen, te beïnvloeden of te vergemakkelijken. Het doel zou zijn dynamischere en flexibelere politieke compromissen mogelijk te maken en tegelijk het risico te verkleinen op aanhoudende institutionele blokkades die voortvloeien uit vetologica en communautaire breuklijnen.

Oplossing voor de politieke blokkades

OPLOSSING VOOR BLOKKADE 3

De politieke debatten worden in één arena gebracht

De raad zou het belangrijkste orgaan zijn dat ons klimaatbeleid vastlegt, door alle bestuursniveaus en de mogelijkheden die ons politieke systeem biedt te mobiliseren. Ten eerste zou de Raad één enkele institutionele ruimte bieden waarin de verschillende bestuursniveaus hun standpunten kunnen confronteren, compromissen kunnen zoeken en hun beslissingen collectief kunnen dragen. Door deze ruimte te creëren, wordt het vastleggen van coherente en gemeenschappelijke doelstellingen eenvoudiger. Om het idee van een gemeenschappelijke doelstelling te versterken, zou de aanstelling van een vicepremier belast met Welvaart het mogelijk maken de politieke overheid die verantwoordelijk is voor de coördinatie en opvolging van het betrokken beleid duidelijk aan te wijzen. Daarnaast zouden maandelijkse vergaderingen de politieke uitwisselingen in een volgehouden ritme kunnen inschrijven en tegelijk zorgen voor een regelmatige opvolging van het gewestelijke beleid. Bovenal zouden ze ruimte en tijd bieden voor echte gedachtewisselingen tussen politieke verantwoordelijken. Bovendien zou het samenbrengen van al deze politieke debatten in één arena zorgen voor meer transparantie over de uitdagingen en over de samenwerkingsakkoorden die in onderhandeling zijn. Daartoe zou de Raad eenmaal per jaar, ter gelegenheid van een Dag van de Welvaart op 15 juni, publiekelijk een voortgangsrapport voorstellen over de uitvoering van zijn werkzaamheden en het bereiken van de nagestreefde doelstellingen. Deze voorstelling zou gericht zijn tot de verschillende institutionele en maatschappelijke stakeholders, met name de Kamer en de gewestparlementen. Deze dag sluit aan bij de klimaatdag van het Brussels Gewest en zal een nationale afstemming over de stand van zaken van de verschillende doelstellingen mogelijk maken.

Om een hoog niveau van transparantie te garanderen en de legitimiteit van het besluitvormingsproces te versterken, zouden alle werkzaamheden van de Raad voor het publiek toegankelijk zijn via één enkel digitaal platform. Dat zou de agenda's van de vergaderingen en de resultaten van de stemmingen bundelen, alsook de live-uitzending van bepaalde debatten. Een dergelijke aanpak zou bijdragen aan een betere zichtbaarheid van de werkzaamheden van de Raad, een beter begrip van de beslissingen bevorderen en het vertrouwen van de burgers in de instellingen versterken.

Vandaag worden de politieke arbitrages in de laatste fasen van de onderhandelingen doorgaans doorverwezen naar het Overlegcomité. Die instantie moet echter tegelijk een groot aantal dossiers uit zeer uiteenlopende domeinen behandelen, wat de ruimte beperkt voor diepgaande besprekingen over klimaat- en energievraagstukken. De agenda ervan wordt bovendien doorgaans enkele weken vooraf vastgelegd en biedt weinig flexibiliteit om snel nieuwe dossiers op te nemen of in te spelen op dringende noden aan politieke coördinatie. In de praktijk vervult het Overlegcomité, onder impuls van de Kanselarij van de Eerste Minister, eerder een functie van arbitrage en institutionele coördinatie dan een rol als politiek forum waar de verschillende bestuursniveaus kunnen debatteren, van gedachten wisselen en gemeenschappelijke oriëntaties onderhandelen.

De oprichting van een Raad voor de Welvaart zou daarentegen een permanente en gespecialiseerde politieke arena bieden, die de nodige tijd aan de dossiers kan besteden. Door de betrokken politieke verantwoordelijken regelmatig samen te brengen, zou deze instantie de dialoog kunnen versterken, de onderhandelingen voorafgaand aan de formele arbitrages vergemakkelijken en de besluitvorming versnellen over strategische vraagstukken die een nauwe interfederale samenwerking vereisen.

OPLOSSING VOOR BLOKKADE 4

Meer politieke coherentie tussen bestuursniveaus

De Raad zou één enkele institutionele ruimte bieden waarin de verschillende bestuursniveaus hun standpunten kunnen confronteren, compromissen kunnen zoeken en hun beslissingen collectief kunnen dragen. Het NEKP zal binnen deze Raad samen worden uitgewerkt, gevoed door de leden en de werkgroepen.

Deze nieuwe instantie zou het mogelijk maken de besluitvorming te vereenvoudigen en te harmoniseren. De vicepremier van Klimaat zal de dynamiek van de vergaderingen verzekeren en de incoherenties in de gewestelijke plannen coördineren om afstemming en synergieën te vinden. De Raad zou rechtstreeks rapporteren aan de KERN, en zo zorgen voor een band met het federale regeringscentrum waar beslist wordt.

De Raad raadpleegt op regelmatige basis de betrokken stakeholders, met name de economische actoren, de middenveldorganisaties en de vertegenwoordigers van de academische wereld, binnen één enkele instantie, wat het overleg vergemakkelijkt.

Oplossing voor de financiële blokkades

OPLOSSING VOOR BLOKKADE 5

Beleidsmakers de middelen geven om niet langer bij de achterblijvers inzake Europese verplichtingen te horen en de doelstellingen te halen

Door de betere coördinatie, meer transparantie over de uitdagingen en een institutionele deblokkering zal deze Raad de beleidsmakers en het middenveld de middelen geven om druk uit te oefenen en via compromissen tot akkoorden te komen. Dat zou meer licht kunnen werpen op de voortgang van de politieke onderhandelingen en de entiteiten in het beste geval in staat stellen zich de middelen te geven om zich te organiseren en de nationale doelstellingen te halen. **Meer transparantie over de uitdagingen en minder versnipperde onderhandelingen zullen alle stakeholders helpen deel te nemen aan het debat en bij te dragen aan het vinden van oplossingen.**

OPLOSSING VOOR BLOKKADE 6

Een betere naleving van de nationale doelstellingen zal ons in staat stellen de ETS-middelen vrij te maken door de interfederale akkoorden te deblokkeren

Een betere coördinatie, transparantie over de politieke uitdagingen en een grotere betrokkenheid van het middenveld, waardoor België de maatregelen en het beleid kan organiseren om de doelstellingen inzake mitigatie van de klimaatontwrichting te halen, zullen de facto de ETS-inkomsten kunnen deblokkeren. Deze ETS-inkomsten zullen sneller kunnen worden ingezet om de industrie te decarboniseren, de modernisering en uitbreiding van het elektriciteitsnet te financieren en de meest kwetsbare gezinnen te begeleiden in hun decarbonisatie. Decarbonisatie is moeilijk omdat ze enorm veel middelen vergt, in een context waarin staten zoals België te lijden hebben onder een gebrek aan budgettaire flexibiliteit. **Daarom is het uiteraard dringend om alle financieringsbronnen vrij te maken die enerzijds de vervuilende industrie kunnen aanzetten tot decarbonisatie, maar ook de verschillende geledingen van de samenleving kunnen begeleiden in deze ongeziene uitdaging.** Verschillende regeringen hebben de inkomsten uit het ETS nu al opgenomen in hun begrotingstraject. In een context van fragiele budgettaire marges bij de verschillende bestuursniveaus lijkt het vrijmaken van deze middelen een dringende prioriteit.

05. Conclusie

De Raad voor de Welvaart is geen cosmetische maatregel en geen werk- of overleggroep die gedoemd is om in de vergetelheid te raken. Het is een antwoord op schaal van het probleem: de structurele en politieke verlamming die ons klimaatbestuur onmogelijk maakt.

Door de verschillende bestuursniveaus permanent samen te brengen binnen hetzelfde coördinatiekader en door de transparantie, de verantwoordingsplicht en de coherentie van de overheidsbeslissingen te versterken, zou deze raad België eindelijk de middelen geven om doeltreffender op te treden, ten dienste van het algemeen belang dat erin bestaat de welvaart te vrijwaren. **Dit voorstel wil de bevoegde ministers responsabiliseren via de maatregelen inzake transparantie en verantwoordingsplicht, om vervolgens de onderhandelingen en de besluitvorming te vereenvoudigen.** Bovendien zal deze raad, via zijn systeem van herpolitisering van de stemmingen bij blokkades over de lastenverdeling of over kernmaatregelen, de klimaatdossiers in staat stellen de communautaire breuklijnen te overstijgen en een einde te maken aan eindeloze onderhandelingen. Door de coördinatie van het klimaatbeleid permanent toe te wijzen aan de vicepremier belast met Klimaat, zou die de volle verantwoordelijkheid dragen voor de voortgang van de dossiers. Institutionele blokkades of het uitblijven van vooruitgang zouden dan niet langer kunnen worden toegeschreven aan een gebrek aan coördinatie tussen de verschillende bestuursniveaus.

Concreet zou een dergelijke instantie België in staat stellen zich tegen 2040 en 2050 te voorzien van een coherent en solide NEKP, gebouwd op een echte dialoog tussen de deelstaten en de federale overheid – niet langer volgens de logica van ieder voor zich, maar volgens die van een versterkte samenwerking.

Een dergelijke ambitie veronderstelt weliswaar institutionele aanpassingen, grondwetsherzieningen en wijzigingen van de bijzondere wetten. **Maar de vraag is niet of deze werf complex is: dat is ze. De vraag is of België het zich nog kan permitteren ze niet aan te pakken.** Ons land zal de grote uitdaging van onze eeuw aankunnen op voorwaarde dat de uitvoerende macht eindelijk in staat is onze institutionele, sociale en economische middelen te mobiliseren om de klimaatcrisis aan te pakken en tegelijk een welvarende toekomst voor zijn inwoners te verzekeren. **Met de klimaatnoodtoestand, de eisen inzake het concurrentievermogen van onze bedrijven en de economische uitdagingen van de komende decennia heeft ons land niet langer de luxe van institutionele schotten. Het heeft nood aan een governance die kan verenigen, blokkades kan overstijgen en zijn institutionele diversiteit, die al te vaak als een handicap wordt gezien, kan omvormen tot een echte hefboom voor duurzame welvaart.**

Charter

De Vrijdaggroep verzamelt jonge mensen van 25 tot 35 jaar met belangstelling voor de maatschappelijke uitdagingen. De leden, die van beide kanten van de taalgrens komen en niet per se experts zijn in de behandelde onderwerpen, trachten vernieuwende oplossingen te vinden voor de uitdagingen waarmee België wordt geconfronteerd.

De groep dankt haar bijzondere karakter niet alleen aan haar 'jonge' en ambitieuze visie op de verschillende problemen, maar ook aan de diversiteit van haar leden. Nieuwe leden worden collegiaal gekozen, in een streven om de vertegenwoordigde horizonten te verruimen en een evenwicht tussen de taalgroepen en de professionele middens in stand te houden.

De Vrijdaggroep structureert haar werk rond de productie van rapporten die gedurende zes maanden tot een jaar door een of meer leden van de groep worden voorbereid. De groep kiest haar thema's en neemt al haar beslissingen consensueel. Een externe organisatie kan de groep kosteloos voorstellen om zich over een bepaald thema te buigen. Het positieve of negatieve antwoord op dat verzoek hangt af van de interne agenda van de groep en de verzoeker oefent geen enkele invloed uit op de inhoud van het advies.

Parallel met deze rapporten gebruikt de Vrijdaggroep verscheidene communicatiekanalen om haar ideeën te delen en debatten in de publieke opinie te starten (opiniestukken, persberichten, deelname aan congressen,...). De groep communiceert naar buiten toe in het Frans en in het Nederlands.

Elk schriftelijk document wordt door zijn coauteurs ondertekend. Zij dragen als enigen de volledige verantwoordelijkheid voor de wetenschappelijke juistheid van hun stellingen en voor hun ideologische posities. De teksten zijn echter altijd de vrucht van een wisselwerking met de groep, waarbij de andere leden opbouwende kritiek leveren of vormelijke of inhoudelijke verbeteringen voorstellen.

De groep wordt gesponsord door de Koning Boudewijnstichting, die de nodige logistieke en financiële steun verleent maar niet tussenkomt in de keuze van de thema's of de inhoud van de verdedigde stellingen. De leden nemen onbezoldigd deel aan de verschillende sessies. Zij ontvangen een forfaitaire vergoeding, wanneer zij een rapport opstellen of omvangrijk coördinatiewerk verrichten.

Vrijdaggroep
Groupe du Vendredi
Freitagsgruppe

WWW.V-G-V.BE | LINKEDIN | FACEBOOK